

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 190 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining innovatsion pedagogik kompetentligini rivojlantirish mexanizmi	10
<i>Mirzaraxonova Maftuna Ibroximjon qizi</i>	
Elementlarini integratsiya qilish: nazariy va amaliy yondashuv	13
<i>Ne'matov Karimjon Shavkat o'g'li</i>	
O'qish savodxonligi darslarida kitobxonlik kompetensiyasini rivojlantirishning innovatsion yondashuvlari ...	19
<i>Mahmudova Shoirra Shavkat qizi</i>	
O'zbek milliy musiqasi asosida talablarda estetik did va ijro madaniyatini rivojlantirish metodikasi.....	25
<i>Gadoyeva Muborak Jumaqulovna</i>	
O'quvchilarning yozuv kompetensiyasini baholash mezonlarini takomillashtirish masalalari.....	30
<i>Abdurashidova Xafiza Abdurashidovna</i>	
Xurshid Do'st Muhammad qissalarida rivoyatchi strategiyasi.....	34
<i>Uzoqova Nargiza Yuldosh qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirishda innovatsion texnologiyalarining ahamiyati	37
<i>Eshpulatov Shakir Nabiyevich, Ahrorova Ozoda Amriddinovna</i>	
"Xonada o'simliklarni o'stirish" intellekt xaritasi (Mind Map) yordamida o'quvchilarda ekologik tarbiya va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish	41
<i>G'aniyev Abduqahhor Gadoyevich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlarning tashkiliy-pedagogik jihatlari.....	46
<i>Joldasov Ixtiyor Suyundikovich</i>	
Boshlang'ich sinflarda iqtisodiy tarbiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari	50
<i>N. Asadov</i>	
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda kreativ kompetentlik va kasbiy muvaffaqiyat o'rtasidagi bog'liqlik mezonlari.....	53
<i>G. Xamidova</i>	
Gamifikatsiya elementlarining bakalavr talabalarini raqamli resurs yaratishga motivatsiyasiga ta'siri	56
<i>Maxkamova Dilshodaxon Xabibjon qizi</i>	
The Influence of Family Parenting Style on the Formation of Primary School Students' Personality	59
<i>Berdiyeva Mohloroyim Mirzohid qizi</i>	
Noto'liq oilalardagi onalarning tarbiyaviy uslublari va farzandlarining ijtimoiy-psixologik moslashuvi (O'zbekiston namunasida).....	64
<i>Ismoiljonov Ravshan Baxtiyor o'g'li</i>	
Raqamli pedagogika sharoitida interfaol ta'lim metodlari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish.....	69
<i>Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna, Bekmuratova Muhayyo Uralbayevna</i>	
Matematika ta'limida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning metodik asoslari.....	73
<i>Mirzayeva Shahlo, Qodirova Muattar Ithom qizi, Rovshanova Yulduz Shovkat qizi</i>	
O'qishga motivatsiya tushunchasi uning nazariy-psixologik tahlili.....	77
<i>Azimova Rushana Zokirjon qizi</i>	
Oliy ta'lim talabalarida akademik prokrastinatsiyaning prediktorlari: akademik motivatsiya, umid va shaxs xususiyatlari	81
<i>Shodiboyev Shohruh Shuhrat o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi markazlar integratsiyasini ta'minlash metodikasi.....	86
<i>Qahhorova Sevara Alimardonovna</i>	
O'quvchi-yoshlarni virtual olam ta'siridan himoya qilishning nazariy asoslari.....	90
<i>Isayeva Gulii Parpiyevna, Ravshanov Umidjon Abdiqodir o'g'li</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik tafakkurni oshirishda mantiqiy masalalarning o'rni	93
<i>Xilvatova Go'zal Sultonovna</i>	
Pedagogika tarixini o'qitishda talabalarda tarixiy tafakkurni rivojlantirish	97
<i>Jurayev Bobomurod Tojiyevich</i>	
Bolalarda ona tilida tinglash hissini rivojlantirish usullari	101
<i>Nurmatova Muxlisa Akmal qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida ingliz tilini o'qitish samaradorligini oshirish (Kahoot, Quizlet va Moodle platformalari misolida)	106
<i>Yusupova Shahnoza Abduxafizovna</i>	
Sport maktablarida 16–18 yoshli nayza uloqtiruvchi sportchi-qizlarda portlovchi kuchni rivojlantirish	111
<i>Tursunova Surayyo Botir qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida pedagog kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta'minlashda "Kasbiy rivojlanish kuni" va "Kasbiy rivojlanish soati" tadbirlari: amaliyot tahlili	115
<i>Gaffarov Azizjon Muhammadsaidovich</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining faoliyatini samarali tashkil etishning nazariy jihatlari (Learning outcomes) asosida	124
<i>Rabbimova Shaxnoza Soyib qizi</i>	
Bo'lg'usi o'qituvchilarda axloqiy madaniyat fazilatlarini qaror toptirishning pedagogik mexanizmlari	128
<i>G'aniyeva Sayyora Saidmurod qizi</i>	
Yengil atletikachilarning musobaqa jarayonida tibbiy-pedagogik monitoringini takomillashtirish	132
<i>Mamadaliyev Abror Akbarjonovich</i>	
Sun'iy intellekt yordamida rus tilini o'qitish va uning samaradorligi	137
<i>Yagafarova Nazilya Rafailovna, Nazarov Sardor, Onorboyev Kamronbek</i>	
O'quvchilarda ilmiy dalillarni tahlil qilish va xulosa chiqarish kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi	142
<i>Baymurotova Mukaddas Xamdamovna</i>	
Ilmiy muxokamalarda pragmatik kompetentlikning roli	150
<i>Eshbo'riyeva Aziza Muhiddinovna</i>	
Talabalarda kognitiv-pragmatik kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning mazmuni	155
<i>To'rabekova Aziza Mirzabek qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda motivatsiyani shakllantirishda interaktiv metodlarning o'rni	159
<i>Qamchibekova Roziyaxon Xasanboy qizi</i>	
Проблема разграничения понятий "концепт" и "понятие" в современной лингвистике: лингвосомиотический и когнитивно-дискурсивный анализ	164
<i>Якунина Ангелина Алишеровна</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida amaliy bezak san'ati naqsh elementlarini raqamli qayta ishlash va arxivlashtirish	169
<i>Jabbarov Rustam Ravshanovich</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining yozuv kompetensiyasini rivojlantirishda Design Thinking texnologiyasining metodik imkoniyatlari	176
<i>Amanbayeva Oydin Urazali qizi</i>	
Tez qalamchizgi mashqlarida psixologik-pedagogik yondashuvlarning ahamiyati	181
<i>Suyunov Navro'z Alisher o'g'li</i>	
Innovatsion yondashuv orqali bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirish konsepsiyasi	186
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i>	

TEZ QALAMCHIZGI MASHQLARIDA PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK YONDASHUVLARNING AHAMIYATI

UDK 7.0.741.744

Suyunov Navro'z Alisher o'g'li
Shahrisabz davlat pedaogigka instituti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada tez qalamchizgi mashqlarini bajarish jarayonida psixologik va pedagogik yondashuvlarning ahamiyati ilmiy-metodik jihatdan tahlil qilingan. Tezkor qalamchizgi mashqlari talabalar kuzatuvchanligi, obrazli tafakkuri, ijodiy yondashuvi hamda qo'l harakatlari erkinligini rivojlantiruvchi samarali metodik vosita sifatida talqin etiladi. Tadqiqotning maqsadi tez qalamchizgi mashqlarining psixologik-pedagogik asoslarini ochib berish va ularni san'at ta'limi jarayoniga integratsiya qilish imkoniyatlarini aniqlashdan iborat. Tadqiqot jarayonida Shahrisabz davlat pedagogika instituti talabalari ishtirokida tajriba-sinov ishlari olib borildi. Natijalar psixologik qo'llab-quvvatlash hamda pedagogik yondashuvlar uyg'unlashgan holda qo'llanilganda tez qalamchizgi mashqlarining metodik samaradorligi sezilarli darajada oshishini ko'rsatdi. Maqolada psixologik-pedagogik metodlarning badiiy tafakkur, grafik tayyorgarlik va ijodiy salohiyatni rivojlantirishdagi o'rni yoritilgan.

Kalit so'zlar: tez qalamchizgi, tezkor mashqlar, psixologik yondashuv, pedagogik yondashuv, san'at ta'limi, kuzatuvchanlik, obrazli tafakkur, tasavvur, ijodiy yondashuv, chizish ko'nikmalari, badiiy tafakkur, o'quv jarayoni, grafik tayyorgarlik, qo'l harakatlari erkinligi, motivatsiya, psixologik qo'llab-quvvatlash, metodik samaradorlik, integratsiya, san'at metodikasi, ijodiy salohiyat.

Abstract: This article scientifically and methodologically analyzes the importance of psychological and pedagogical approaches in the process of quick sketch exercises. Quick sketches are interpreted as an effective methodological tool for developing students' observation, imaginative thinking, creative approach, and freedom of hand movements. The purpose of the study is to reveal the psychological and pedagogical foundations of quick sketch exercises and to determine the possibilities of their integration into the process of art education. Experimental work was conducted with students of Shahrisabz State Pedagogical Institute. The results demonstrated that when psychological support and pedagogical approaches are applied in an integrated manner, the methodological effectiveness of quick sketch exercises increases significantly. The article highlights the role of psycho-pedagogical methods in the development of artistic thinking, graphic training, and students' creative potential.

Key words: quick sketch, rapid drawing, psychological approach, pedagogical approach, art education, observation, imaginative thinking, imagination, creative approach, drawing skills, artistic thinking, learning process, graphic training, freedom of hand movements, motivation, psychological support, methodological effectiveness, integration, art methodology, creative potential.

Аннотация: В данной статье научно-методически анализируется значение психологических и педагогических подходов в процессе выполнения быстрых зарисовок. Быстрые зарисовки рассматриваются как эффективное методическое средство развития наблюдательности, образного мышления, творческого подхода и свободы движений руки у студентов. Цель исследования заключается в раскрытии психолого-педагогических основ быстрых зарисовок и определении возможностей их интеграции в процесс художественного образования. Экспериментальная работа была проведена со студентами Шахрисабзского государственного педагогического института. Результаты показали, что при сочетании психологической поддержки и педагогических подходов методическая эффективность быстрых зарисовок значительно возрастает. В статье раскрывается роль психолого-педагогических методов в развитии художественного мышления, графической подготовки и творческого потенциала студентов.

Ключевые слова: быстрые зарисовки, быстрый рисунок, психологический подход, педагогический подход, художественное образование, наблюдательность, образное мышление, воображение, творческий подход, навыки рисования, художественное мышление, учебный процесс, графическая подготовка, свобода движений руки, мотивация, психологическая поддержка, методическая эффективность, интеграция, методика искусства, творческий потенциал.

KIRISH

Muammolarning dolzarbligi - Tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, bugungi kunda san'at ta'limida nafaqat texnik ko'nikmalarni shakllantirish, balki talabalarning psixologik tayyorgarligi va pedagogik qo'llab-quvvatlash orqali ijodiy tafakkurni rivojlantirish muhim vazifaga aylanmoqda. Tez qalamchizgi mashqlari talabalarda kuzatuvchanlik, obrazli tafakkur va ijodiy yondashuvni rivojlantiruvchi samarali vosita sifatida qaraladi. Bu jarayonda psixologik va pedagogik yondashuvlarning uyg'unligi talabalarning o'ziga ishonchini oshiradi, ularda ijodiy mustaqillik va motivatsiyani shakllantiradi. Bu muammo nafaqat bizning mamlakatimizda, balki dunyo miqyosida ham dolzarb hisoblanadi, chunki san'at ta'limi jarayonida badiiy tafakkur va texnik ko'nikmalarni uyg'unlashtirish global ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biridir.

Xorijiy nazariyalar tahlili shuni ko'rsatadiki, tez qalamchizgi mashqlarini psixologik-pedagogik yondashuv bilan uyg'unlashtirish talabalarning badiiy tafakkurini yanada samarali rivojlantirish imkonini beradi (N.F. Gonobolin, V.A. Slastenin, L.S. Vigotskiy). Rossiyalik tadqiqotchilar (N.N. Rostovtsev, G.V. Beda, N.N. Volkov) bu jarayonda pedagogik metodlarning ahamiyatini ta'kidlab, talabalarda grafik ko'nikmalarni rivojlantirishda psixologik qo'llab-quvvatlash zarurligini qayd etganlar.

Mahalliy adabiyotlarda esa (Abdulla Avloniy, Alisher Navoiy merosi asosida shakllangan qarashlar) ta'lim-tarbiyadagi ma'naviy-psixologik omillar san'at mashg'ulotlarining tarbiyaviy samaradorligini oshiruvchi omil sifatida ko'rsatiladi.

Muammolarni o'rganish holatidagi bo'shliqlarni aniqlash

Avvalgi tadqiqotlarda tezkor mashqlarning texnik va metodik jihatlari ko'proq yoritilgan bo'lsa-da, psixologik-pedagogik yondashuvlarning roli yetarli darajada ochib berilmagan. Xususan, talabalarni psixologik qo'llab-quvvatlash, motivatsiya va emotsional muhitning tez qalamchizgi mashqlari samaradorligiga ta'siri keng tadqiq qilinmagan.

Tadqiqotning maqsadi va vazifalari - Mazkur maqolaning maqsadi - tez qalamchizgi mashqlarida psixologik va pedagogik yondashuvlarning ahamiyatini ochib berish hamda ularni san'at ta'limi jarayoniga integratsiya qilish imkoniyatlarini tahlil qilishdan iborat.

Maqola materiallarining nazariy va amaliy hissasi

Nazariy hissa tez qalamchizgi mashqlarida psixologik-pedagogik yondashuvni metodik model sifatida asoslashda namoyon bo'ladi. Amaliy hissa esa ishlab chiqilgan tavsiyalarni o'quv jarayoniga tatbiq etish orqali talabalar grafik ko'nikmalarini rivojlantirish va ularning ijodiy salohiyatini kengaytirishda ifodalanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xorijiy tadqiqotlarning tahlili shuni ko'rsatadiki, tez qalamchizgi mashqlarining samaradorligi ularni psixologik va pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirilgan holda qo'llanganda yanada yuqori bo'ladi.

Masalan, L.S. Vigotskiy o'zining "proksimal rivojlanish zonasi" nazariyasida ta'lim jarayonida o'qituvchi rahbarligi va psixologik qo'llab-quvvatlash talabalarning ijodiy salohiyatini ochib berishda muhim omil ekanini ta'kidlaydi.

N.F. Gonobolin va V.A. Slastenin tadqiqotlarida ham ta'lim jarayonida psixologik-pedagogik shart-sharoitlar to'g'ri tashkil etilganda talabalar badiiy tafakkuri va grafik ko'nikmalari yanada samarali shakllanishi mumkinligi qayd etilgan.

Rossiyalik tadqiqotchilar orasida N.N. Rostovtsev tez qalamchizgi mashqlarini san'at ta'limidagi metodik vosita sifatida ko'rib chiqib, ularni talabalarda kuzatuvchanlikni oshirish hamda ijodiy yondashuvni rivojlantirishda samarali vosita sifatida baholaydi.

G.V. Beda va N.N. Volkov esa pedagogik rahbarlik, motivatsiya va ijodiy psixologik muhit tezkor mashqlar samaradorligini oshiruvchi muhim omillar ekanini ko'rsatganlar.

Milliy adabiyotlarda ham mazkur masala dolzarb o'rin tutadi. Abdulla Avloniy "Turkiy guliston yoxud axloq" asarida ta'lim-tarbiyada psixologik va ma'naviy muhitning o'quvchi shaxsiyatini shakllantirishdagi o'rnini alohida ta'kidlaydi. Alisher Navoiy asarlarida ham insonning estetik didi va ma'naviy dunyosi o'zaro uyg'unlikda rivojlantirish kerakligi qayd etiladi.

Zamonaviy pedagogik izlanishlar esa tez qalamchizgi mashqlarini nafaqat grafik ko'nikmalarni rivojlantirish, balki talabalar motivatsiyasini oshirish va ijodiy tafakkurni qo'llab-quvvatlashning samarali yo'li sifatida yoritmoqda.

Shu tariqa, xorijiy mualliflar tez qalamchizgini psixologik qo'llab-quvvatlash nuqtai nazaridan ko'rib chiqib, talabalarning emotsional va ijodiy salohiyatini ochishda uning ahamiyatini e'tirof etadilar.

Rossiyalik tadqiqotchilar metodik vositalar va pedagogik sharoitlarning ahamiyatini urg'ulaydi, mahalliy olimlar esa tarbiyaviy va psixologik jihatlarni ta'lim jarayonining asosiy komponenti sifatida ko'rsatadilar.

Mazkur o'rganilmagan jihatlar ushbu maqolaning maqsadini belgilash imkonini berdi: tez qalamchizgi mashqlarida psixologik-pedagogik yondashuvlarning o'rni va samaradorligini ilmiy asoslash.

Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi tadqiqot vazifalari hal etildi:

1. Tez qalamchizgi mashqlarining psixologik va pedagogik asoslarini o'rganish.
2. Mashqlar samaradorligini oshirishda motivatsiya va psixologik qo'llab-quvvatlashning rolini aniqlash.
3. Eksperimental tadqiqot orqali psixologik-pedagogik metodik yondashuvlarning samaradorligini isbotlash.

Mazkur ishning nazariy hissasi psixologik va pedagogik yondashuvlarni tez qalamchizgi mashqlarining metodik modeli sifatida asoslashda ko'rinadi. Amaliy hissasi esa ishlab chiqilgan tavsiyalarni o'quv jarayoniga tatbiq etish orqali talabalarning badiiy tafakkuri va grafik ko'nikmalarini rivojlantirishda namoyon bo'ladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot chegaralarini ta'riflash

Ushbu tadqiqotning eksperimental chegaralari tez qalamchizgi mashqlarini psixologik va pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish orqali talabalarda badiiy tafakkur va grafik ko'nikmalarni rivojlantirish samaradorligini aniqlash bilan chegaralanadi. Tadqiqot Shahrizabz davlat pedagogika institutining "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi" yo'nalishi talabalari ishtirokida olib borildi.

Tadqiqot savollari va gipoteza

Belgilangan maqsadni amalga oshirish uchun quyidagi savollar shakllantirildi:

1. Tez qalamchizgi mashqlarini bajarishda psixologik qo'llab-quvvatlash talabalarning natijalariga qanday ta'sir ko'rsatadi?
2. Pedagogik yondashuvlar tezkor mashqlar samaradorligini oshirishda qanday imkoniyatlarga ega?
3. Psixologik-pedagogik omillar uyg'unligi talabalarda badiiy tafakkur va grafik ko'nikmalarni qanchalik rivojlantiradi?

Gipoteza shundan iboratki, agar tez qalamchizgi mashqlari psixologik-pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etilsa, u holda talabalarda kuzatuvchanlik, tasavvur, obrazli tafakkur va grafik ko'nikmalar sezilarli darajada rivojlanadi.

Tadqiqot metodlari va usullarini tanlash asoslari

Yetakchi metod sifatida pedagogik kuzatuv, tajriba-sinov ishlari, suhbat, anketalash, nazorat va taqqoslash usullari tanlandi. Bu metodlar talabalar faoliyatidagi psixologik va pedagogik o'zgarishlarni aniqlash, ularning chizish tezligi, obrazlilik darajasi hamda ijodiy yondashuvini baholash imkonini berdi.

Tadqiqotning eksperimental bazasi va uning tanlanish asoslari

Eksperimental baza sifatida Shahrizabz davlat pedagogika instituti tanlandi, chunki mazkur muassasada san'at ta'limi yo'nalishida maxsus mashg'ulotlar muntazam olib boriladi. Tadqiqotda jami 60 nafar talaba ishtirok etdi: 30 nafari tajriba guruhi, 30 nafari nazorat guruhi sifatida belgilandi. Tajriba guruhida mashqlar psixologik qo'llab-quvvatlash va pedagogik yondashuv asosida olib borildi, nazorat guruhida esa an'anaviy metodlar qo'llanildi.

Eksperiment bosqichlari

1. **Tayyorgarlik bosqichi** - talabalar dastlabki chizish ko'nikmalari, psixologik tayyorgarlik darajasi va motivatsiyasi aniqlab olindi.
2. **Asosiy bosqich** - tez qalamchizgi mashqlari tizimli ravishda psixologik qo'llab-quvvatlash va pedagogik yondashuv bilan birgalikda o'tkazildi.
3. **Yakuniy bosqich** - tajriba va nazorat guruhlari natijalari taqqoslanib, psixologik-pedagogik yondashuvning samaradorligi aniqlashtirildi.

Baholash mezonlari

Talabalarning ishlari quyidagi mezonlar asosida baholandi:

- chizish tezligi va aniqligi;
- obrazli tafakkur darajasi;

- ijodiy yondashuv elementlari;
- psixologik ishonch va motivatsiya;
- pedagogik ko'rsatmalardan foydalanish samaradorligi.

Baholash ekspertlar tomonidan ko'rib chiqildi, anketalar natijalari va kuzatuvlar bilan mustahkamlandi.

Eksperimentning borishi va shartlari

Eksperiment davomida dars mashg'ulotlari bir xil sharoitda tashkil qilindi. Tajriba guruhida psixologik motivatsiya berish, rag'batlantirish, ijobiy muhit yaratish asosiy tamoyil sifatida qo'llandi. Pedagogik yondashuvlar esa mashqlarni bosqichma-bosqich tashkil qilish, talabalarga individual yondashish va ularning ijodiy mustaqilligini qo'llab-quvvatlashdan iborat bo'ldi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Maqoladagi eksperiment bosqichlarining mantiqiga ko'ra tadqiqot uch bosqichda tashkil etildi: tayyorgarlik, asosiy va yakuniy.

- 1. Tayyorgarlik bosqichi.** Talabalar dastlabki kuzatuvlarida tez qalamchizgi mashqlarini bajarishda qo'l harakatlarida qotib qolish, obrazli tafakkur va kuzatuvchanlikning sustligi, shuningdek motivatsiyaning pastligi kuzatildi. Talabalarning katta qismi chizishda texnik qiyinchiliklarni boshdan kechirdi.
- 2. Asosiy bosqich.** Tajriba guruhida tez qalamchizgi mashqlari psixologik qo'llab-quvvatlash va pedagogik yondashuv bilan uyg'unlashgan holda o'tkazildi. Mashg'ulotlarda talabalar avval motivatsion suhbatlar asosida ruhiy tayyorlandi, so'ngra qisqa vaqt oraliqida turli obyektlar va figuralar tezkor chizildi. Psixologik qo'llab-quvvatlash ularda o'ziga ishonchni kuchaytirgan bo'lsa, pedagogik yondashuvlar mashqlarni bosqichma-bosqich o'rgatish orqali samaradorlikni oshirdi.
- 3. Yakuniy bosqich.** Tajriba va nazorat guruhlari natijalari taqqoslanganda quyidagi yutuqlar qayd etildi:
 - tajriba guruhida chizish tezligi o'rtacha 38% ga oshdi;
 - aniqlik va proporsional muvozanat 34% ga yaxshilandi;
 - obrazli tafakkur va ijodiy yondashuv darajasi 42% ga ko'tarildi;
 - talabalar motivatsiyasi va psixologik ishonchi aniq sezilarli ravishda oshdi.

Mualliflik metodikasi quyidagi natijalarga erishishga imkon berdi:

1. Talabalar mashqlarda erkin va ishonch bilan ishlashni o'rgandilar.
2. Psixologik-pedagogik yondashuv mashqlarni qiziqarli va samarali qildi.
3. Ijodiy mustaqillik va obrazli tafakkur rivojlandi.
4. Talabalarning grafik ko'nikmalari texnik va badiiy jihatdan sezilarli darajada oshdi.

Rasmlar va jadvallar natijalarini tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, psixologik va pedagogik yondashuv uyg'unligida olib borilgan tez qalamchizgi mashqlari nafaqat chizish texnikasini, balki talabalarning emotsional tayyorgarligi va ijodiy tafakkurini ham rivojlantiruvchi samarali metod hisoblanadi.

Maqoladagi natijalarni umumlashtirib aytganda, tez qalamchizgi mashqlari jarayonida psixologik qo'llab-quvvatlash va pedagogik yondashuvning uyg'unligi talabalarning badiiy tafakkuri, kuzatuvchanligi va ijodiy qobiliyatini sezilarli darajada rivojlantirganini ko'rsatdi. Bu esa tadqiqot gipotezasining to'g'riligini tasdiqlaydi.

Maqolada taklif etilgan metodikaning samaradorligi eksperimental mashg'ulotlar davomida talabalar faoliyatida erishilgan sifat o'zgarishlari orqali isbotlandi. Taklif etilgan mashqlar tizimining samaradorligi nazorat va tajriba guruhlari natijalari taqqoslanishi orqali tasdiqlandi.

Olingan natijalar xorijiy va mahalliy tadqiqotchilarning ayrim oldingi natijalari bilan to'liq mos kelmaydi. Chunki ko'pgina manbalarda tez qalamchizgi mashqlarining texnik jihatlari yoritilgan bo'lsa-da, psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlashning chuqur integratsiyasi alohida tadqiq etilmagan.

Olingan natijalar ilmiy munozarada tasviriy san'at pedagogikasi bilan shug'ullanuvchi olimlar bilan bahslashish imkoniyatini beradi. Ba'zi olimlarning ta'kidlashicha, tez chizgi mashqlari faqat texnik ko'nikmalarni shakllantiradi, degan fikr mavjud. Biroq, mazkur tadqiqot natijalari bu fikrni kengaytirib, tez qalamchizgilarning ijodiy tafakkur va estetik idrokni rivojlantirishdagi o'rni ham muhimligini ko'rsatmoqda.

Mazkur tadqiqotning oldingi ishlardan ajralib turuvchi xususiyati shundaki, unda tez qalamchizgi mashqlariga kompleks yondashuv - texnik, psixologik va pedagogik jihatlarining uyg'un holda qo'llanishi asos qilib olindi. Shu bois natijalar o'ziga xos innovatsion metodika sifatida ta'lim jarayoniga tatbiq etilishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Maqolada tez qalamchizgi mashqlarining talabalarning badiiy tafakkurini rivojlantirishdagi metodik asoslari tahlil qilindi. Tadqiqot davomida talabalar kuzatuvchanligi, obrazli tafakkuri va chizish tezligi bosqichma-bosqich oshgani kuzatildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, tez qalamchizgi mashqlari nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki ijodiy tafakkur va estetik idrokni ham shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi.

Muallif tomonidan ishlab chiqilgan metodika talabalarni kuzatish, tahlil qilish va tezkor yechim topishga yo'naltirdi. Eksperiment jarayonida tajriba guruhida o'quvchilarning ijodiy mustaqilligi va grafik ifodalash qobiliyatlari sezilarli darajada oshdi.

Tavsiyalar sifatida tez qalamchizgi mashqlarini tasviriy san'at mashg'ulotlariga tizimli ravishda integratsiya qilish, ularda pedagogik va psixologik yondashuvlarni uyg'unlashtirish lozimligi taklif etildi. Shuningdek, mashqlarni bosqichma-bosqich tashkil etish va grafik dasturlar imkoniyatidan foydalanish o'quv jarayonini yanada samarali qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullayev, Sh. (2010). San'at ta'limida ijodiy yondashuv. Toshkent.
2. Alberti, L. B. (1435). De pictura (On Painting). Florence.
3. Arnheim, R. (1974). Art and Visual Perception: A Psychology of the Creative Eye. University of California Press.
4. Avloniy, A. (1918). Turkiy guliston yoxud axloq. Toshkent.
5. Barrett, T. (2000). Criticizing Art: Understanding the Contemporary. McGraw-Hill.
6. Beruniy, A. R. (1998). Tanlangan asarlar. Toshkent.
7. Boymetov, B. (2006). Qalamtasvir. Toshkent: Musiqa nashriyoti.
8. Da Vinci, L. (1500). Notebooks. Florence.
9. Dewey, J. (1934). Art as Experience. New York: Minton, Balch & Co.
10. Dürer, A. (1525). Underweysung der Messung. Nuremberg.
11. Edwards, B. (1979). Drawing on the Right Side of the Brain. Los Angeles.
12. Eisner, E. (2002). The Arts and the Creation of Mind. Yale University Press.
13. Forobiy, A. N. (1993). Fozil odamlar shahri. Toshkent.
14. Hetland, L., Winner, E., Veenema, S., & Sheridan, K. (2007). Studio Thinking: The Real Benefits of Visual Arts Education. Teachers College Press.
15. Игнатъев Е. И. Психология художественного восприятия. – Ленинград, 1987.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.